

Lehmann
Demoralität
bigamiae

1759.

12
D E
MORALITATE BIGAMIAE
S V C C E S S I V A E
P A V C V L A C O M M E N T A T V S

V I R O
PRAENOBILISSIMO ATQVE CONSVLTISSIMO
D O M I N O
ERNESTO SIMONI
LEHMANNO

PARENTI SVO VENERANDO
NVPTIAS DENVO ITERATAS

EX ANIMO GRATVLATVR
EASQVE IVBET ESSE AVSPICATISSIMAS

FILIVS OBSEQVENTISSIMVS
CHRISTIANVS GOTTHILFF LEHMANNVS

Her 3347
IVR. VTR. CVLTOR.

L I P S I A E,
EX OFFICINA LANGENHEMIA.

MORTALITATE BIGNAMIAE

SAUCOSSIATAE

AVTAKOMENTAVS

V I R O

MAGNOSISSIMO COMITIBUS

D O M I N O

ERNESTO SIMONI

STABEITZ

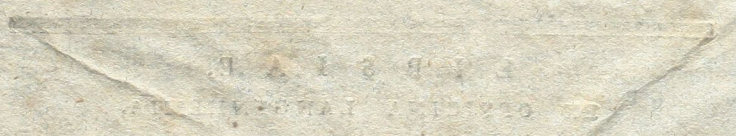
STABEITZ

STABEITZ

STABEITZ

STABEITZ

CHRISTIANUS

Multae aliae societates praecessere statum illum civitatis, qui homines exuta naturali libertate, imperio subiecit, omniumque voluntatem ad unius arbitrium composuit. Harum quidem facile prima est, quae marem inter ac foeminam de mutuo auxilio soboleque procreanda iniebat. Haec ut antiquissima, ita se se quam maxime a simplicitate, omnis expertis imperii, commendabat. Quod tamen aequalitatis studium statim deferbuit, ex quo, huic quasi principali, accessoria quaedam parentum ac liberorum addebatur societas. Quae, quamvis, si veriora Iuris naturae principia inspicias, nullam patiatur libertatis deminutionem, cum patriae potestatis nomen huic Iuri prorsus est incognitum; ansam tamen praebuit, quo magis singuli homines singularem vitae conditionem defererent, et ex eiusmodi exiguis conventionibus oriretur Imperium. Quae cum sita sint, matrimoniumque natales suos repetat a tam longa aetate, ac tam eximios reipublicae afferat fructus; patescit quid tandem sit, quod eius causam leges naturae hominumque tantis instruxerint praefidiis!

fidiis! Miram hinc videas licet pugnam, quae inter verius-
 que generis leges coorta est, et quae, si vnquam alias, in
 quaestionibus certe de matrimonio prolatis, omne illud in-
 fringit consortium, quod naturae hominumque leges inter-
 cedere solet. Nam, cum Ius illud, quod ex ipsa natura hau-
 simus, matrimonium non in eo ponat, vt circa sobolis pro-
 creationem paciscamur, ea enim vt actus physicus pacti ob-
 iectum esse nequit, sed id tantum libidinis explendae causa
 constituerit; omnis etiam hoc iure actus licebit, per quem
 nec vis pacti, nec ipsa pax externa laedi viderur. Ex parte
 vero Iuris positiui, longe aliam deprehendimus matrimonii
 rationem. Quae enim huius iuris dos est praecipua, quod
 legibus naturae per se simplicioribus, omnique ornatu tan-
 quam veste detractis, aliquid addat: ita hoc iure quaeri iam
 coepit, num, qui matrimonium petunt, mutuum, quod
 vocant adiutorium inter se consequi, praecipuumque finem,
 sobolis procreationem obtinere queant. Suo iure itaque
 sibi agere videbantur, legum humanarum conditores, cum
 omnem omnino vagam coercerent libidinem, ac quicquid
 speciem saltem nefandae libidinis prae se ferret, id haberent
 exosum, ac indiuiduam illam vitae consuetudinem, vinculum
 dicerent matrimonii firmissimum. Verum enim vero, ma-
 gna animi contentione, momentisque vtrinque perpenfis,
 inter se eruditi disceptarunt, cum turbas istas quas, orbi,
 qua cultior est, dederat bigamiae quaestio, componere stu-
 derent. Sed sefellit! Quam parum enim istos profecisse vi-
 deas qui aetate prope hominum elapsa, nondum conuenerant,
 quem Iudicem huius rei sumant, interea vero, lite adhuc
 pendente, Willenbergium, Dantisici bigamiae defensorem re-
 prehendebant! Duplicem huius bigamiae vulgo constituunt
 speciem, alteram in eo consistere dicunt, cum, coniux con-
 iugi nouum coniugem superinducat, alteram vero cum con-
 iux

iux superstes in coniugis demortui rogo novas taedas nuptiales accendat: hanc successiuam, illam simultaneam appellarunt. De qua simultanea, cum plus iusto fuerit disceptatum, scholae Theologorum, omne fere sibi huius rei vindicauerit arbitrium, nullus mihi sermo erit. Eo autem dignior mihi visa fuit, quae de successiua, uti vocant bigamia orta est quaestio, cui meam qualemcunque operam impenderem. Impendam; ita tamen, ut, quo melius rationes subducantur, paucula generatim mihi praefari permissum sit, de bigamiae vera natura ac indole. Simultanea, maximos semper experta fuit osores: non defuerunt tamen, qui causis odii amorisque faceffere iussis, eius defendendae causam susceperunt. Nec id sine iustitiae ratione. Amico enim consensu, omnia, quanta quanta sint, iuris naturae principia eius firmant usum, siue ea consideres, quae Iuris strictius accepti idea stabilivit, siue ea denique, quae officiis humanitatis innixa, perperam Iuris naturalis disciplinam turbant. Nulla iam dubitandi ratio suppetit, si eius permissionem defensori, illud Iuris naturalis principium adsumamus, quod meram libidinis extinctionem admittit, ideoque, praeter quod stuprum violentum atque adulterium interdicat, nullis limitibus concludit hominis naturalis licentiam. Nec plus habere difficultatis videtur eorum adfertum, qui praeter libidinis extinctionem matrimonii naturalis alia esse volunt requisita. Quod quidem quam recte faciant, ipsi viderint! Omnes tamen eorum rationes in eo vertuntur, ut, cum habilitatem, sobolem procreandi pariter ac facultatem eandem educandi, cuius accedere debere matrimonio velint, simul haec omnia in bigamo adesse posse, dederint commonstratum. Bigamus itaque Iure naturali, omnibus istis gaudet requisitis, quae vel ipsis legum ciuiliu sancitis sufficere possent. Nihil enim me mouet benedictio sacerdotalis, quae licet in ciuitate recepta altas ege-

rit radices suaque vetustate admodum sit corroborata, non eo usque valere potest vt naturalis iuris pulchritudo, commentitio illius colore obsufcetur. Turpiter enim se dant, qui rationibus temporum non satis dispunctis, eandem Iuris diuini esse arcte tenent, accurateque defendere conantur. Nec minori inuolutus est errore, Peter a Ludwig, qui eiusdem autoritate adductus, vel primitiuae ecclesiae tempora euocat, indeque eandem, sine vlla temporis interruptione, nostrae ecclesiae institutis fuisse accommodatam acriter contendit. Optume rei naturam perspexit strenuus ille factorum a fordibus pontificum, repurgatorum restaurator, Lutherus, qui, cum altum hac de benedictione in sacro codice videret silentium, eiusque vsum, si quis fuerit Apostolorum ecclesiae, non tam publice quam priuatim remoto presbyterorum arbitrio, fuisse adhibitum intelligeret, ingenue confitebatur, omnem matrimonii quaestionem non sui ordinis hominibus, sed magistratui ciuili esse referuandam. Sed licet haec omnia ita sese habeant, licet laudandae iuris naturalis simplicitatis difficilius sit exitum quam principium inuenire, ideoque non tam copia quam modus in dicendo quaerendus sit: Ciuitas tamen, iniusta nonnunquam legum naturalium correctrix! bigamiam simultaneam, pestem quasi euomit, forasque proiecit. Contra ea, mirum dictu! quod ne Raymundus quidem fecit, qui alias tamen semper lumine eget, matrimonio, quod vocant, legitimo, atque qui sub hoc, in Iure can. latere videtur, concubinatui, omnes denegauit iuris effectus. Iure itaque, quo vtimur in ciuitate, haecce bigamiae species crimen audit, quod Leges Longobardorum, et ipse Carolus in Nemese sua, adulterio grauius puniri iubent. vid. L. Longob. II. 13. et art. 121. Nemes. Carol. Varias quidem mitigandi causas finxerunt Doctores, quibus, num dispensatio principis, atque coniugis innocentis remissio
annu-

annumerari possit, adhuc sub iudice litem videmus constitutam. Priorem quaestionem quod attinet, facile concederem Principi hocce in crimine aggratiandi referendam esse potestatem, quippe bigamia eorum criminum induit naturam, quae, licet iure diuino positio sint interdicta, nulla tamen, vel saltem indeterminata poena coercentur. Sic homicidii poenam, principis arbitrio non subiaccere contendunt, quia fit determinata nullisque exposita verborum disceptationibus, quamuis Thomaeus in omnia alia discedat. Sed non aequae facile affirmanda est quaestio; num bigami poenam mitiget, coniugis intercessio innocentis? Qui adfirmant iuris criminalis analogiae repudium misisse videntur. Cum enim nec in crimine adulterii duplicati, nec in sodomia, coniugis innocentis pro nocente preces id efficiant, ut poena his criminibus statuta mitigari possit, bigamia vero his criminibus, ipso Carolo confitente, crimen audiat grauius, sequitur, quod multo minus de eiusmodi mitigandi causa, sit cogitandum.

His vero concludendi rationibus, tantum abest, ut fuerit commotus illustris ICtorum Wittenbergensium ordo, ut potius in omnibus, quas videre licuit, Iuris responsionibus, adfirmatiuam tueatur. Nec decidendi ratiociniis subuenire huic sententiae defuere. Coniugatum, inquit, qui sibi sociaret solutam foeminam, copula interueniente sacerdotali, non adulterii duplicati sed simplicis tantum, fieri rerum, eiusmodi vero simplex adulterium facile posse dispensari. Has decidendi causas longe leuiiores putarunt Lipsienses ICti, quam ut iisdem calculum adhaerere voluerint, intercessionem tantum admittentes, si nulla alia, praeter sponsalium clandestinorum solemnia accesserint. Quicquid vero vltiorem de hac bigamiae specie disquisitionem praebere possit, id lubens nunc praetero, cum, quae disquisitui hactenus, alteri speciei duxerim praemittenda, quam successiuam vocant, et de cuius indole

indole nunc latius loqui defungar. Qui diuersi diuersarum gentium circa eam exstent mores, nec possem nec vellem plenius excutere, quod id vilius dicendi genus centiesque dictum meo non conueniat instituto. De eius enim moralitate tantum dispicere fas est, quae in variis, quas ratio studiorum contemplari iusserat, iurium speciebus obuia deprehendebatur. Haec bigamia successiua, aliam aliamque moralitatem adipiscitur, prouti alio alioue Iure fuit determinata. Ordiamur ab iure naturali. De eo vero nihil aliud in hac successiua dici poterit, quod non iam dictum sit supra. Nescit enim, quem hic etiam fingunt, ius illud, horrorem, eundemque tanquam monstrum horrendum, ingens, cui numen ademptum est, finibus suis eiicit, quamuis eum iisdem concludere voluerit Titius, qui tamen cum paucos habeat sectatores, satisque iam refutatus fuerit a Thomasio, nos vterius non moratur. Maiori eget hac in parte, explicatione Ius romanum, quod diuersis reipublicae temporibus, diuersam etiam esse voluit bigamiae successiuae conditionem. In genere, maximus erat Nuptiarum fauor, cum gens romana numerosae prolis esset studiosissima. Hinc patescit, cur tanti honores decernebantur iis, qui numero liberorum facile ceteros superabant. Contra ea, qui coelibem vitam viuere parant, iis non modo nulla dabantur castitatis praemia, verum etiam poenae imminabant rigidiores. En causam, cur nullam iis concesserint testamenti factionem passiuam. Quae quidem damna coelibatus nomini proposita postea infirmarunt Imperat. Constant. in l. i. Cod. de infir. poen. coelib. Sed non solum primis Nuptiis tanta tamque eximia commoda dederunt Romani, verum etiam vinculum istud matrimonii, quod vel morte alterius coniugis, vel ipsa formula diuortii interposita soluebatur, quodam Romae tempore, id efficiebat, vt superstiti coniugi nouas nuptias repetere liceret. Quid quod? non modo id concess-

concessum erat cuiusuis arbitrio, adeo, vt nemo impediretur, verum etiam, necessitate iuris cogente, omnino fieri debebat. Iniunctum enim erat foeminis, vt viro fatis concesso, intra anni, diuortio vero interueniente, intra sex mensium spatium alii nubere, nisi coelibatus poenam voluissent incurere, vid. Vlp. Fragm. Haec quidem omnia, quamuis tam certa sint quam quae certissima; quemuis tamen subit admiratio eaque haud leuis, si in vlla alia re, in hoc certe de secundis nuptiis iure, romanos inconstantiae quam maxime esse inculpandos, adeo, vt studium figendi ac refigendi leges ipsis proprium fuisse videatur. Vti enim Iurispr. romana ab exiguis ducta initiis tanta ceperat incrementa, vt vel ipsa sua magnitudine laboraret; ita eandem in variis Iuris capitibus trocho deprehendimus versatiliorem. Exempla vbique prostant, nec longe sunt arcessenda. Maximo odio habebantur nuptiae secundae, tempore, quod legem Iuliam et Papiam Poppaeam praecessit. Hac vero lege lata, id odium in maximum fauorem commutabatur. Qui fauor rursus, plusculo temporis interiecto, immortalis pene, quod bigamiam successiuam prosequeretur, odio cessit. Eadem fere ratione, iterum iterumque fuit immutata Lex Iulia Miscella. Haec enim lex, statim cum lata esset, odium etiam quoddam secundarum nuptiarum secum attulit. Omnem vero odii causam facessere iusserat, Imperator Iustinianus, cum in l. 2. Cod. de indict. viduit: ipsam legem sustulisset. Quiduis potius euenturum esse, quiuis credebat, quam, hancce secundarum nuptiarum permissionem, nouiter concessam ab eodem Autore, in aliam Iuris rationem inspectum iri, quod tamen opinione citius, euenit, cum Iustinianus in Nouella 23. Cap. 43. Legem Iuliam Miscellam, et, quod secundas nuptias manere debebat, odium, vim iuris habere sanxisset. Cum itaque in hac mutua, odii

fauorisque circa bigamiam successiuam, concertatione, semper inferior discesserit fauor, odiique partes visae fuerint romanis potiores, recte inde infero, eandem bigamiae speciem Iure romano, negotiis minus honestis fuisse adnumeratam. Poenarum recensionem, quae binubis in Iur. rom. erant destinatae, transcribere non iuuat, cum eandem facile in ipsis legum verbis deprehendamus: potius paucis dispicere liceat, quae tandem fuerit huius odii causa? Nullus ego adduci possum, quin credam, causam odii in eo solum positam fuisse, quod Romani a studio *πολυτεχνίας* abhorruerint, adeoque praemia orbitati et coelibatui proposuerint. Quemadmodum enim haec opinio conueniret, cum ipsius legis Papiae Poppeae ratione? quae praeter intentionem urbem Romam, robore Iuuentutis ob tot bella destitutam, nouis audagere ciuibus, alias suae sententiae causas habuisse videtur. Haud minimam huius odii causam fuisse credo, quod coniux superstes coniugi demortuo eandem exhibere teneatur fidem, quam uiuo praestitisset. Sane multrum derrimenti capiebat reuerentia, si uxor post obitum mariti, quem in eius manum conueniendo, parentis loco tanquam filiafamilias suspicere debebat, alienis amplexibus inhaereret, alienoque debacharetur amore. Cum etiam secundis nuptiis, studium illud flagrans, romanisque innatum, domesticorum sacrorum rationem perficiendi, familiasque conseruandi, deficeret, satis id causae ipsis videbatur, omne, quod ex transuerso obiiceretur, remouendi impedimentum. Haec quidem, quae fuerit Iur. rom. huius bigamiae moralitas, dixisse sufficiat. Propius venio ad ea, quae in Iure Germanico hac de re habentur, quaeque perlustrare non modo postulat, verum etiam eslagitat ratio instituti. Felicitati enim nostrorum temporum adscribendum est, quod, cum seculo superiori excoli coeperit diligentius Iurisprudentia

tia germanica, iis nos expeditos videamus difficultatibus, quas huius iuris ignorantia secum ducere suevit. Insigne erat, Germanis etiam, prolis gignendae studium, quam quidem, vti omnes tunc gentes, maxumam diuitiarum partem reputabant. Tacitum, huius rei testem habemus locupletem, cum feram quidem, sed inexhaustam Venerem, Germanis fuisse, scribit. Qui quidem, licet fides eius hinc inde vacillet, in libello, quem de Moribus Germanorum, conscripsit, quod non tam historiam Germanorum, quam potius, exemplis ab eorum fortitudine atque pietate petitis, Romanis vitia exprobare voluerit, in subsidium tamen vna cum augustae historiae scriptoribus, est assumendus. Certe id extra omnem dubitationis aleam positum est, Germanos, vti fortitudinem bellicam, fidem ac pietatem, ita etiam castitatem, cardinalem reputasse virtutem. Huius quidem castitatis, qui temere extiterat violator, maioris iuris infamiae notam vix effugiebat, cum tam malae mentis praesumptionem, ne quidem per contrarii probationem elidere possset, quippe sese facultate, Iureiurando purgandi, priuarat. Cum itaque hocce castitatis studium, feram quidem sed inexhaustam concederet Venerem, facile constat, nuptiarum maximum in Germania fuisse fauorem, modo inaequalia matrimonia euitarentur, quibus disparagiis adhuc hodie, inter eos, qui secundum veteris Iuris germanici principia viuunt, illustres puta, omnis Iuris publici effectus denegantur. An vero aequae tantus fauor manserit bigamiam successiuam, anceps est quaestio, facile in vtramque partem disputanda. Nulla equidem nuptiarum solemnitas, retardabat quendam, si repetere vellet, nouum matrimonium, quippe, si quae interuenire debebat, eam tamen non tam necessitatis, quam honestatis causa fuisse adhibitam, cuius constat. Consendebatur Thalamus; et id sufficere videbatur ad tori possessionem adipi-

scendam. Nec maiorem videas difficultatem in ea, quam habuerunt Germani, graduum computatione, quae coniugem superstitem a proposito, nouas repetendi nuptias, deterrere potuisset; quae quidem eorum computatio, quomodo in Ius Canonicum transferit, elegantissime ostendit Excell. Hommelius in Oblect. Iur. feud. obseru. XV. Haec iam pro affirmatiua sententia militat. Maximum vero isti sententiae accedit robur, ex Iure, quod vocant, Hagenstolziatus, cuius usum, omnem fere Germaniae oram occupasse, scite, vt solet, docuit Schottelius. Nec nostra aetate, rarior fuit huius iuris usus, cum non ita pridem in terris Hannoueranis sit abrogatum. Patet vero ex hoc iure, non solum coelibatui in genere poenas fuisse praestitutas, verum etiam iis, qui secunda vota per triginta annos distulerant, volente ita iure, nec testamenta condere, nec bona alio modo in alium transferre permissum erat. Accedit, quod, cum Germani ab illo, (quem Tacitus Cap. 20, mortem tantum diuortii causam habendi, descripsit) more paulatim recessissent aliaeque dissoluendi matrimonium causae introducerentur, semper superstiti coniugali licuerit, nouum sibi focium adsciscere. Id enim eo facilius procedebat, quo facilius erat modus, bona vtriusque coniugis habere distincta, cum vxori reddebatur, quicquid faderphii loco marito attulerat, maritus vero retinebat dotem suam germanicam. Egregie etiam, hunc secundarum nuptiarum in Iure germanico, fauorem confirmat Ius prouin. Sax. in Lib. II. Art. 23. his verbis: *Diemeil ein Mann ohne Weib nicht wil sein, noch mag, so mag er gar wohl mehr ehliche Weiber nemen, ob im wohl drey Weiber zuvor todt sind oder vtere oder mehr ic.* Quo magis horum verborum vim atque potestatem contempler, eo facilius a me possum impetrare, quin Nuptias secundas in Iur. Germ. eo, quod vulgo praetenditur,

tur, odio, non prosequutas fuisse, ingenue credam. Rationas, cur haecce verba me ita credere, adduxerint, colligam, cum, qui aliter sentiunt, habeant, quae digna rependere possunt. Eecius de Rebicouio, tenacissimus ille patrii moris cultor, cui omnem fere, quam hodie habemus, acceptam ferimus, germaniae Iurisprudentiam, suo, quod conscripsit, speculo id efficere voluisse videtur, vt, quae tunc fato, nescio quo, iratiori certe, germaniae pleno gradu intrauerant fines, peregrinis iuribus obicem poneret eorumque obseruantiam tantisper cohiberet. Mandabat itaque litteris mores atque consuetudines, quas antea tantum filius cum patris hereditate accipere consueuerat. Vti vero multa iuris romani atque canonici capita, ita etiam doctrina de nuptiis secundis, e diametro quasi opposita erat patrii moribus. Quod cum videret speculi Autor, consignandum putabat, quae hac de re Germanis semper fuerit sententia, quamque benigne senserint de Nuptiis secundis, ne quorum arma olim infectis rebus discesserant a Germanis, eorum nunc Iura eosdem deuincerent. Sed facile praeuideo, quod mihi paratur telum: quod cum ita coniiciatur, vt minus videatur posse vitari, parua tamen declinatione, et vt aiunt, corpore effugiam. Scilicet obiciant fortasse quidam, quid veteres Germani de hoc illoue Iuris capite senserint, id non esse addiscendum ex speculo Saxonico et Sueuico, nec ex legibus populorum Germaniae in hostico conditis, sed ea de causa, leges antiquissimas runicas, anglicas, sueuicas et danicas euoluendas esse. Ista quidem opinio, prouti eandem etiam asserit, Clarissimus Engenius, magnum Iurisprud. Germ. decus, in Iure suo Germ. Proleg., optime sibi constat, quippe non minus specula ista, quam leges in hostico conditae, scatent aliorum Iurium mixtura, turbidamque, riuulis hinc inde arcessitis, fecere

Iurisprudentiam germanicam. Contra ea, ut Ius nostrum germanicum, meliori iure dici potest, Ius vniuersi orbis, quam quidam romanum, quod illud a seculo quinto, ubi Germani, patriis laribus relictis, incertis vagabantur sedibus, computato, tota fere Europa, dicente ita Grotio adoptauerit; ita etiam leges illae anglicae, danicae etc. ius quoddam germanicum produnt, quod omnibus Germaniae populis vnicum atque idem semper fuit. vid. Dreyer de vsu genuino Iur. Angl. Sax. Haec omnia vero meam, quam de fauore secund. Nuptiarum apud Germanos, ex speculo Sax. desumpsi, probationem non tam fringere, quam potius adiuuare videntur. Facile enim largior, in isto speculo, Iuris peregrini deprehendi vestigia: sed non solum Iura peregrina, verum etiam patrii mores iique maxumam partem huius speculi conficiunt. Cum itaque tam peregrina, quam patria Iura ibi describantur, textus vero allegatus de Nuptiis secundis, non pertineat ad Iura peregrina, quod et Ius rom., ut supra vidimus, et Ius Can: uti infra patebit, nuptiis secundis non faueant, prono alveo inde fluit, hunc textum puri puti, ut ita dicam, Iuris Germanici particulam continere. Ex his itaque constat, Nuptias secundas in Iure Germ. non modo non fuisse prohibitas, in quo congruit cum Iure rom., verum etiam negotiis minus honestis non fuisse adnumeratas, in quo, a Iure rom. recedit. Hancce sententiam tueri neuitquam detrectarunt, VIRI de Iure Germanico meritiissimi, qui, quamuis expressis non semper verbis id dicant, aliis tamen conclusionibus, quas ex illa sententia elicitas videmus id satis superque satis, docuere. Sic illustris Cocceii Iurispr. publ. Cap. 28. Num. 6., alique, viduae Morgengabam competuisse dicunt, explosa eorum sententia, qui eandem tantum
in

in solutae zonae virginalis praemium deberi existimant. Quam Morgengabam, cum viduae non denegent, quid aliter volunt, quam, secundas Nuptias, eo, quod vulgo putatur, odio, non habitas fuisse, dare demonstratum. Non minus vero nunc ponderanda erunt, quae pro odio secundarum Nuptiarum ex Iure Germanico afferri possunt, momenta; quorum quidem vim excutere aggrediar, faciamque periculum, quid ferant humeri quid ferre recusent! Communio illa bonorum vniuersalis, quam Stryck. in V. M. ff. Tit. de Ritu Nupt. inepte ex Iuribus peregrinis deducere conatur, ita apud Germanos erat comparata, et adhuc est, vt, durante matrimonio, vterque coniux, paria in bonis habeat iura; hoc vero per mortem finito, dominium communium bonorum in coniugem superstitem, vel totum, si nulli extant liberi, vel eius pars tantum transeat, si liberi adsunt, quibus etiam pars est assignanda, qua tamen parte liberis concessa coniux superstes simul vtatur fruatur. Hoc vero Ius vsusfructus, quod in parte communium bonorum liberis concessa competit, statim expirat, ex quo coniux superstes viduitatis statum mutat. Haec, quae Beyerus testatur in Iur. Germ. Lib. III. Cap. 3. §. 27. odium quoddam olent, quod Nuptias secundas mansisse videtur, cum ipsi etiam coniuges sibi inuicem in ista mutua successione, mutuam amorem, vinculumque amicitiae constituerint, quod arctius erat, quam vt morte alterutrius infringi potuisset. Paroemia enim: *Huht bey Schleyer, Schleyer bey Huht*, item: *Wenn die Decke über dem Kopf ist, ist alles gemein, und Beyde gleich*, satis produnt, quantum amorem coniux coniugi exhibuerit. Haecce vero omnia, saluo secundarum Nuptiarum fauore, admitti possunt. Nam cum hoc Ius vsusfructus coniugi super-

fici

nullis

stiti ob noua vota adimitur, id eo valere non debet, ac si turpe fuerit Germanis noua vota inire (quippe alias eam etiam communium bonorum partem admissent, quam coniux, noua vota repetens, propriam sibi retinebat atque separatam ab ea, quam habebant liberi) sed ideo adimitur, quod liberorum educatio, quae in Iure germ. fundamentum habetur vsusfructus, parentibus competentis, minus recte obtineri poterat per hanc viduitatis mutationem. Deinde minus inde colligi poterit secundarum nuptiarum odium, cum si, nullis extantibus liberis, coniux superstes omnia bona accipit, ac pariter tam adscendentes quam collaterales defuncti excludit, prouti docet Eisenhard. in Iur. Germ. p. m. 94. nullam tamen, ob noua vota, horum bonorum incurrit iacturam. Certe in regula ita valet nec exceptio, vel pacto vel lege quadam municipali, aliter volente hanc regulam infirmat, sed potius firmat in casibus non exceptis. Cum itaque in eo casu, vbi coniux superstes omnia defuncti bona lucratur, nuptiae secundae id non efficiant, vt vel minima pars eorum coniugi adimi debeat, quod nulla subfuerit odii causa; qua quaeso ratione concludere poteris, si vsusfructus, in parte bonorum, quae liberis competeat, conficitus, nouis nuptiis intercedentibus, coniugi adimitur, id venire ex odio, Nuptiis proprio secundis? Tandem hunc vsusfructum nuptiis secundis non ideo cessare, quasi odiosae fuerint, ex eo dilucidius constat, quod haec communitio bonorum vniuersalis eo demum tempore inualuerit, quo Germani non scriptis amplius legibus, sed consuetudine regebantur vid. Eisenhard. Iur. Germ. p. m. 89. ideoque ex eiusdem temporis ratione sit aestimanda. Eo vero tempore, quo apud Germanos boni mores plus valebant, quam scriptae leges, nuptiae secundae odio non habebantur, id quod Speculum

culum Saxonicum, in quo eiusmodi Germanorum Consuetudines referuntur, luculenter, ut supra vidimus, ostendit. Alia adhuc sunt, quae favori secundarum nuptiarum obstant, momenta. Sicco nunc praeteribo pede, quid Iuri sentiant de dotalitio, an ob nuptias secundas, illud viduae adimendum sit, nec ne? Qui adfirmatiuae sententiae adstipulantur, praeter Paroemiam: daß die Witwe, wenn sie sich wieder verheyrathet, mit dem zugebrachten Heyrathsgut von den Wittthum abgelbsset wird, eam etiam adfirmatiuae rationem allegant, quod nuptiae secundae odiosae fuerint Germanis. Sane, cum ante receptum ius romanum non vxor marito, sed maritus vxori dotem attulerit, nec antea dotalitium fuerit in Germania, idem etiam dotalitium ex Iure rom. multum traxisse videtur. Sed hanc sententiam multis refellere, superuacuum foret, cum huius rei otium fecit Excell. Breuning. Venio nunc potius ad statutum quoddam, quod, qui odiosas, putant fuisse Germanis nuptias secundas, ex Iure Germ. quasi tabulam ex naufragio, relictum esse dicunt. Scilicet in ditione Ilenburgensi an. 1017. fancitum legimus: viduam, quae se se vinculo matrimonii adstringere vellet, ad noua vota non esse admittendam, nisi antea praefecto huius ditionis, soluisset summam quandam pecuniae, in sacco qui nullam futuram haberet, comprehensam; qua quidem pecunia, repetiti matrimonii permissionem quasi redimere deberet. Refert hocce statutum Dondorf in Diss. quam Lipsiae 1719. inscripsit: ad Legem Hiddae de Sacco sine futura a viduis Ilenburgensis ditionis, soluendo. Si falsi speciem prae se non ferret, quicquid ibidem relatum legimus, multum id, fateor, conduceret, ut facili admodum negotio, odium quoddam nuptiis secundis affingere possis. Nam vel auro carius habentur statuta, quorum aetas cadit in tempora

pora seculi vndecimi, cum, quia non vbiuis prostant obuia, tum maxime, quod ex horum temporum statutis vera ac haud infucata Iurisprudencia Germanica elici possit. Vti vero Hiddam fictam esse putat, ita omnem fidem huic chartae denegat Riccius in dem Entwurf vom Stadtgesetzen p. m. 273. Nec id sine ratione. Id enim genus monetae, (Schreckenbergeros vocant) quod huic sacco sine vlla futura conficiendo, erat inferendum, seculo demum decimo quinto innotuit, sanctio vero allegata, quae tale genus monetae flagitat, ad annum 1017. refertur. En videas falsi crimen, si rectius computes temporum rationem! quod cum tam eleganter detectum sit ab eo, quem allegavi, Riccio, nullum certe cordatoribus praebebit subsidium, ex quo odium secundarum nuptiarum deducere possent. Neque me isthaec cum Riccio sentiendi, impedit, quod, licet haec sanctio demum initio seculi decimi quinti sit conscripta, licet ab obscuro homine fuerit composita, nouioribus tamen legibus Saxonice repetita inueniatur. Reperies eam in der Sax-Ord. wie die Gebühren in den Aemtern sollen moderirt werden. de an. 1612. exstat in Corp. Iuris Sax. p. m. 599. Ibi enim sub Articulo des Amts Eulenburg ita refertur: Sieben Groschen Geld giebt eine Witwe, die sich in oder außerhalb der Stadt wiederum verehliget, dem Ampts-Verwalter, 4. Pfenge dem Lands-Knecht neben einen Beutlichen, eines oder zweyen Pfenge würdig. Sed haecce verba, nec veritatem istius chartae demonstrant, seque ad eandem referunt, nec si se referrent, odium quoddam nuptiarum secundarum in se continerent. Etsi enim concedamus, hanc viduae binubae obligationem non proprie pertinere, ad sumtuum iudicialium classem, quae ibidem recensetur, sed respicere praepremis chartam illam veterem; quid tandem inde aliud

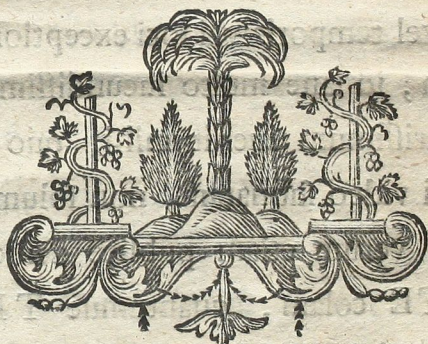
aliud fuerit, quam, cum sese referunt ad chartam istam, haecce vero sit supposita, ipsa etiam verba nihil plane probare. Si vero allegata verba, illam chartam non respiciant, sed per se valere ac ipsamet vim legis habere debeant, nec inde odium istud arcescere poteris, cum statutum nouius de an. 1612. vestigia Iuris veteris germanici in se continere non potest. Ita Ius germanicum causam sistit bigamiae successiuae. Paucis nunc videamus quid Ius can. hac de re sentiat. Nullo certe Iure maior inuenitur matrimonii fauor, quam Iure can.:. Pontifices enim, cum, quicquid ab humanis laudibus proficiscatur, vilius putarent, quam ut eodem condecorari possit matrimonium, vel sacramenti nomine idem insignire non erubuerunt. Ex hac sacramenti idea, quae matrimonio inesse putabatur, mirum quantum reipublicae ciuilibus rationes conturbabantur, multaeque proueniebant conclusiones, quas adhuc in Dicasteriis nostris obseruariprehendimus, reiectis licet earum principiis. Sic reuicimus diuisionem in clericos ac laicos, reuicimus ordinis sacramentum; nihilominus tamen iis, qui sacris apud nos operantur, praedicatum deuer Geisslichen haud denegandum esse, censemus. Pari ratione, quamuis, explosa sacramenti idea, matrimonium negotiis tantum ciuilibus adnumeremus, iuramentum tamen et, quae ad dissoluendum tendit matrimonium, transactionem plerique non admittunt. Cum itaque Ius can. in matrimonio sacramenti ideam sibi inuenisse videretur, ab eius uso vsu nemo debeat excludi, mirari quemuis subit, cur ab uso matrimonii Clerus indistincte, ab eodem vero repetita vice ineundo, non quidem abstractus, sub specie tamen maioris sanctitatis retardatus fuerit, qui ecclesiae nomen dedisset. Vis enim sacramenti impedire non poterat, quo minus matrimonii vsus quibusdam concluderetur limitibus.

quidem in totum interdictus. Huius rei causam petebant ex ecclesiae iudaicae formula, cuius antiquitatis scientia tantum habet utilitatis in Iure can. probe intelligendo, quantum romanorum antiquitatem, ad Iuris romani explicationem adiumenti adferre, videmus. Equidem admitti possunt, huius prohibitionis rationes, quas ex usu sacrificii iudaici, in ecclesiam christianam recepti, elicere student Pontifices. Eo autem minorem allegare possunt causam, cur Nuptiis Laicorum secundis tam male cupiant. Ipsi enim mirum quantum abominantur Iuris rom. scita, damnantque errorem, quo Origenes, cum Nuptias secundas assererat prohibendas, turpiter sese dederat. vid. C. pen. et ult. X. de sec. Nupt. Et, si rectius attendamus, omnia in eo infumunt concludendi argumenta, quo eo minus odium illud prodant, quod tamen Nuptiis secundis, abesse non posse, quavis oblata occasione, ostendunt. Nam, cum Nuptiis secundis denegant, benedictionem sacerdotalem, id eo interpretari nolunt, ac si odiosae illae essent, sed quod eadem, primis Nuptiis impertita, semper duraret. Solis itaque patribus ecclesiae, adscribendum est, quicquid tam male sistit bigamiae successivae causam, cum illi, hiulcis quamvis ratiociniis, ex studio continentiae in sacris litteris descripto, eandem extirpandam esse assererent. Tam varia sunt variorum, quibus utimur, Iurium argumenta! Excutiendae nunc veniunt fori nostri, rationes, quae quales sint, quamque parum cum haecenus disputatis conveniant, coronidis loco dispiciamus. Nullo odio apud nos prosequuntur, Nuptiae secundae, sed iisdem gaudent praerogativis, quae primis competere solent, cum, quia nec iure diuino naturali, nec positivo interdictae inveniuntur, tum, quod, quas Iura supra descripta, aliter sentiendi causas allegant, nostri fori rationibus haud convenire videamus. Subinde tamen interveniunt

niunt casus, qui ab ista regula deflectere possunt, non ideo quidem, quod odii causa subsit, sed quod vel vis pacti, vel conditionis adiectae euentus omnia alia velle videatur. Legatum enim, quod sub conditione viduitatis relinquitur, non alio modo debere existimant complures, nisi cautio Mutiana de non iterandis Nuptiis praestetur. Quam tamen opinionem ex ipsius Legis Iuliae Miscellae indole, hodie non admittendam esse, alii fortioribus argumentis euincunt. Sic ad nostra vsque tempora ne tantillum quidem legi derogatum est, quae et defuncti coniugis memoriam pie colere, et intra anni spatium nouis votis abstinere iubet, quamuis nostrates meliora edocti, non eam abstinendi causam habeant, quam Romani, sed soli prospicere velint honestati.

Haec sunt, PARENS OPTVME ac
 DEVENERANDE, quae TIBI
 gaudendi gratulandique causis instructus, duxi
 offerenda, quaeque, sanctius illud nomen pie-
 tatis a me flagitare videbatur. Cum enim in
 eo meae semper euigilant cogitationes, vt,
 quam TVO Iure TIBI iam vindicare potes,
 obseruantiae atque venerationis testificationem,
 sine vlla vel temporis vel loci exceptione TIBI
 exhibeam, id sane multo iucundissimum lon-
 geque carissimum euenit mihi, quo occasio-
 nem mihi video subnatam, non solum arbitris
 remotis, verum etiam publice demonstrare,
 quanti TE colam, quantumue TIBI de-
 beam. Accipias itaque serena fronte hoc qua-
 lecunque meae in TE pietatis monumentum,
 quocum ad TE accedo, eo die, quem mihi

ex illis, quos in hac vita vidi laetissimos, illuxisse praedico omnium exoptatissimum! Vtunque illud erit, iuuat tamen, officii persancti, cuius lege TIBI teneor, in ipsa TVARVM quas denuo iteras, Nuptiarum festiuitate, me habuisse rationem, quae vt TIBI optume cedant atque sint auspiciatissimae, summum Numen supplex obtestor, ita, vt TE, TVIque tori nouam SOCIAM non solum omni felicitatis genere cumulet, verum etiam, explicatis horum temporum difficultatibus, omnem a VOBIS depellat calamitatis notam. TE vero, OPTVME PARENS, id cupio rogatum, vt, quam in TE mihi nunquam clausam sensi, beneuolentiam semper exhibeas. Hanc quidem et in eo dilucidius, experiar, si me meaque studia SENATVI ciuitatis Gu-
benensis AMPLISSIMO de meliori commen-
des,

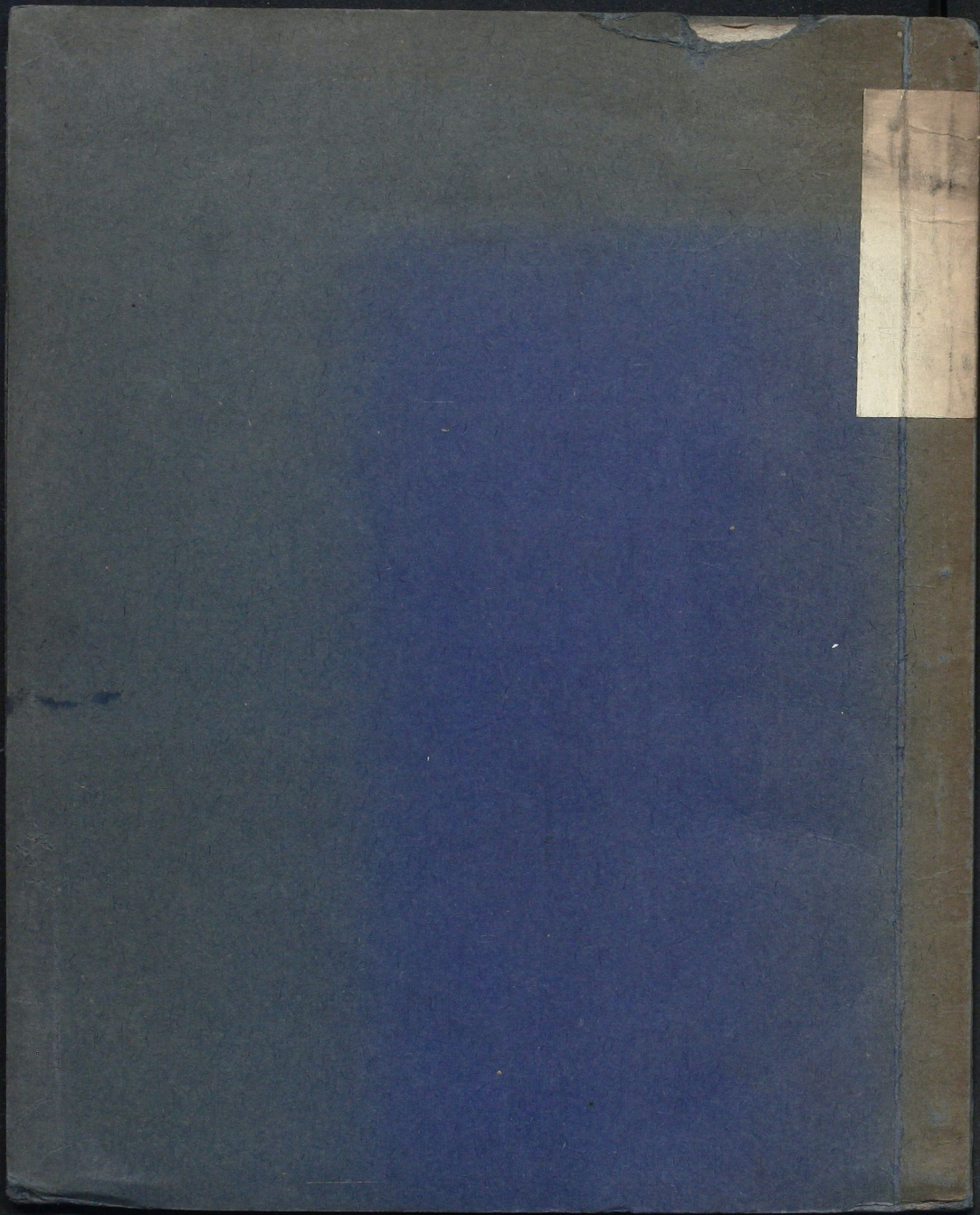
des, eique praeprimis, qui huic nunc prae-
 est, SCHWARZIO, quem talem nactus
 sum Fautorem, qualem non peruersa adulan-
 di ratio, non mea in Ipsum merita, sed pro-
 pensa benefaciendi voluntas, et exoratum nu-
 men mihi dedit! Dabam Lipsiae Non. Ian.
 MDCCCLIX.

ULB Halle
005 814 057

3

MORAI

S

PAV

PRAENOBI

ERNI

L

PAREN

NVPTI

D

EASQV

CHRISTIAN

Her 334

EX

MIAE

TVS

TISSIMO

IONI

O

ANDO

RATAS

SIMAS

IMANNVS

IA.

